

ISSN 2518-7503

ПСИХОЛОГІЯ:

реальність і перспективи

Збірник наукових праць

Випуск 18

2022

УДК 159.923+316.61+73

Главінська Олена

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної психології та психодіагностики
Рівненського державного гуманітарного університету
<https://orcid.org/0000-0003-3967-2595>

DOI <https://doi.org/10.35619/prapr.v1i18.289>

ОСОБИСТІСНА СУВЕРЕННІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ САМОЦІННОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню формуванню самоцінності та психологічної суверенності особистості в юнацькому віці людини, як самостійне психологічне та фізіологічне утворення, хоч і формується під впливом безлічі факторів, але, в певному сенсі, є незалежною одиницею, а саме в юнацькому віці, коли завершується повноцінне становлення самоідентифікації людини і тоді особистісна суверенність набуває надзвичайно важливого значення. Відповідно, у людини на основі набуття особистісної суверенності формується і самоцінність, що являє собою психосоціальний духовно-моральний феномен. Суверенність розвивається в онтогенезі через якісні зміни особистісних меж, пов'язаних з аспектами фізичного, соціального і психологічного благополуччя. Психологічна суверенність особистості тісно пов'язана із психологічним простором. Психологічний простір включає комплекс фізичних, соціальних і суто психологічних явищ, з якими представляють людину: територія, предмети, установки. Він стає визначальним для суб'єкта, коли набуває особистісного сенсу, і тому межі психологічного простору представлені фізичними і психологічними характеристиками особистості. Самоцінність особистості проявляється у сукупності чуттєво-мисленнєвої ресурсності особистості та визначає її психологічну спроможність протистояти зовнішнім негативним впливам. Поняття «психологічного простору» особистості характеризує її соціальний та внутрішній світ, досягнення, цілі, принципи та стратегію життя. Суверенність психологічного простору особистості сприяє її відокремленню від інших людей, а також є передумовою для формування в неї індивідуального стилю. Сформованість особистісної суверенності та самоцінності в юнацькому віці створює передумови для планування та самоорганізації. Якщо людина в юнацькому віці не досягає психологічної суверенності і, відповідно, самоцінності вона стає схильною до залежності, зокрема, психологічної. З'ясовано, що сензитивним періодом для розвитку компонентів самоцінності, а також суверенності особистості є юнацький вік та рання дорослість у зв'язку з актуальними завданнями життєвого розвитку, психічними новоутвореннями та формуванням ідентичності.*

***Ключові слова:** суверенність особистості, самоцінність, образ Я, самооцінка, самосвідомість, ціннісно-сміслові детермінанти, саморозвиток, новоутворення.*

Постановка проблеми. Кожна особистість переживає період становлення особистісної суверенності в юнацькому віці. Це пов'язано з психологічною сепарацією підлітків, а також завершенням формування ідентичності. Екологічне становлення суверенності особистості на даному етапі її розвитку є надзвичайно важливим, адже від цього становлення залежить набуття особистістю самоцінності, а як наслідок, усвідомлення власної значущості. В подальшому, особистісна суверенність та самоцінність впливатимуть на самооцінку людини, а також її образ-Я, відповідно, поведінку та стиль життя. Тому, варто належним чином оцінювати значущість набуття особистістю психологічної суверенності, як передумови для формування самоцінності, досліджувати глибше ці психологічні феномени,

проводити дослідження і розробляти дієві рекомендації, щодо можливого покращення й полегшення вище описаного процесу у підлітків.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Питання психологічного простору особистості досліджувалося в контексті вивчення проблем пов'язаних із самоідентифікацією особистості такими вченими як: Білоножко, Левенець та ін. Різні види психологічного простору, такі як: тілесний, особистісний, буттєвий, комунікативний, інформаційний, груповий вивчали Коширець, Варбан та ін.; зв'язок понять «соціально-психологічна адаптація», «психологічне благополуччя» «задоволеність життям», «ціннісні орієнтації», «незалежність переконань» та особистісної суверенності досліджували Бондаренко, Коширець, Москаленко та інші. Окремим аспектам дослідження самоцінності, а саме, її формування в юнацькому віці присвячені наукові розвідки Скрипкіної, Просадневої та інших видатних вчених-психологів. Категорія самоцінності має неоднозначне трактування у психологічній літературі, її пов'язують із аспектом самосвідомості, образом Я, самооцінкою і ставленням до себе.

Мета статті полягає у теоретичному визначенні особистісної суверенності як передумови формування самоцінності в юнацькому віці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідженню цих конструктів, їхній сутності, структурі та індивідуально-психологічній значущості присвячені праці українських психологів, зокрема, Тація, Титаренко. Цікавими для розгляду є дослідження Максименка, у фокусі генетичного підходу вивчення феномену особистісного простору людини. Розгляд вченим такого суб'єктивно значущого фрагменту буття як існування, передбачає розгляд особистості як цілісної структури. Варто також зазначити, що становлення особистісного простору Максименко співвідносить із життєвим етапом драми зрілості, де «дорослою може бути та людина, яка чинить, вибирає, відповідає». Окрім цього, варто зазначити, що вчений розглядає життя людини як індивідуальну історію, за яку вона несе персональну відповідальність. (Максименко, 2006). Для того, щоб зрозуміти який саме існує зв'язок між поняттями «самоцінність» та «суверенність» особистості, нам слід детально розглянути психологічну сутність цих понять. Поняття «самоцінність» дещо схоже за значенням із поняттям «психологічна суверенність», хоча існують суміжні визначення: «автономність», «самоідентифікація» «автентичність» «ідентичність». Поняття «суверенітет» (фр. *souveraineté* – верховна влада) у своєму загальному розумінні означає вільне від будь-яких сил верховенство, панування, відсутність підпорядкованості тощо. З психологічної точки зору, суверенність є, в першу чергу, показником самоідентифікації та суб'єктності особистості. Коширець визначає як здатність людини контролювати, захищати та розвивати свій психологічний простір, заснований на загальному досвіді успішної автономної поведінки та як форму суб'єктності, що в різних формах активності дає змогу реалізувати потреби людини. До структурних компонентів суверенності дослідниця відносить виміри психологічного простору, як-от: суверенність фізичного тіла; суверенність території; суверенність речей; суверенність звичок; суверенність соціальних зв'язків; суверенність цінностей. Суверенність особистості можна розглядати як прагнення до самоствердження. Суверенна особистість бажає максимально втілювати у реальність свої плани, відстоювати свою автономність, та є самоцінною (Коширець, 2016).

Варбан вважав, що самовизначення є завершеним, коли проходить перевірку на практиці у життєвих ситуаціях та обставинах. Тому юнацький вік розширюють в часі до 22-25 років, коли особистість є досить зрілою не лише у фізіологічному, але й у психологічному плані. За Варбаном, юнацький вік є віком гіпотетико-дедуктивного мислення, вміння абстрагуватися та формулювати альтернативні гіпотези (Варбан, 1999).

Коширець окреслив поняття особистісної суверенності як властивості особистості керувати власним психологічним простором, захищати і удосконалювати його на засадах автономності «Я», зрілості емоційно-психологічного ставлення до світу та самосвідомості (Коширець, 2016).

Ми вважаємо, що глибинне відчуття людиною своєї самоцінності сприяє досягненню цілковитої психологічної захищеності на відміну від стану психологічного капсулювання (Таций), що має компенсаторний характер і легко руйнується при зіткненні з реальністю, відчуті власну психологічну незалежність.

Вивчаючи самоцінність як ознаку Я-концепції, (Титаренко, 2008) визначає її як «особливо складний процес опосередкованого пізнання самого себе пов'язаний із рухом від одиничних ситуативних образів через інтеграцію подібних численних образів у цілісне утворення – у розуміння свого власного «Я» як суб'єкта, відмінного від інших суб'єктів». Дослідниця стверджує, що у процесі самоусвідомлення бере участь «специфічний вид емоційних переживань, в яких відображається власне ставлення особистості до того, про що вона дізнається і що розуміє, «відкриває» стосовно самої себе, відчуваючи власну автономність». Таким чином ми вважаємо, що, самоцінність виступає джерелом особистісної суверенності.

Скрипкіна розглядає самоцінність як «реальне духовне утворення самосвідомості особистості і суспільства», «ядро духовного світу особистості», що є першочергово «продуктом духовно-практичного освоєння світу, пізнання власних інтересів і потреб, життєвої цілі ідеалів та принципів». На думку вченої, самоцінність людини залежить від «динамічного саморозвитку особистості, її здібностей і творчої індивідуальної самоактуалізації протягом усього життя» (Скрипкіна, 2002).

Якщо людина в юнацькому віці не досягає психологічної суверенності і, відповідно, самоцінності вона стає схильною до психологічної залежності, зокрема, психологічної. Залежність – одне з базових переживань людини. Воно посідає важливе місце в її психічному житті. У рамках психічної норми існує цілий спектр форм залежності, проте коли психологічна залежність сягає патологічних меж – людина втрачає здатність критично мислити, співвідносити своє життя з цінностями однієї авторитетної особистості чи групи, руйнує надзвичайно важливі для неї сімейні та соціальні зв'язки тощо. Науковцем (Коширець, 2016) обґрунтовано теорію психологічної суверенності, яка відображається у таких положеннях:

- Еволюційне і соціальне призначення психологічної суверенності полягає в забезпеченні саморегуляції під дією зовнішніх подразників; завдяки суверенності особистість адаптується, розвивається, а діяльність її стає більш продуктивною.
- Суверенність особистості встановлюється відповідно до різних змін психологічного простору (тіла, території, особистих речей, звичок, соціальних зв'язків, цінностей).
- Психологічна суверенність залежить від об'єктивно-суспільних умов життя людини, підтримується різними формами активності суб'єкта і тому пов'язана з індивідуально-особистісними особливостями.

За даними наукових досліджень суверенність розвивається в онтогенезі через якісні зміни особистісних меж, пов'язаних з аспектами фізичного, соціального і психологічного благополуччя, описує якість міжособистісних і сімейних взаємостосунків. Поняття психологічного простору особистості характеризує її соціальний та внутрішній світ, досягнення, цілі, принципи та стратегію життя. Однак, у людини є і особистісний простір, певні життєві обставини та соціальна ситуація розвитку, що постійно змінюється. Людині притаманний свій внутрішній простір, який включає будову простору переживань, цілей та планування. Загальною характеристикою цих понять виступає ставлення людини до них. Ці характеристики відіграють визначену роль в розвитку особистості і зумовлюють не тільки його суб'єкту, але й суб'єктивну позицію як відносно простору свого людського світу, включаючи світ природи, так і відносно безмежності загального простору як загального буття, викликаючи потребу в пізнанні світу і віднаходженню свого місця в ньому. Суверенність психологічного простору особистості сприяє її відокремленню від інших людей, а також є передумовою для формування в неї індивідуального стилю. Простір динамічний і залежить від спрямованості та осмисленості життєдіяльності людини. Так, він

може розширюватися за наявності невизначених перспектив, що відповідає стадії життєвого пошуку, залишатися стабільним у разі віднаходження стратегії життя і звужуватись у разі значущих змін у житті. Однак ми схильні розглядати психологічний простір швидше як стійку характеристику особистості, ніж як її стан. У просторі можна виділити його обсяг, кількість вимірювань, збереження (стійкість-рухливість кордонів). Психологічний простір завжди неповторний, тому, що його підґрунтям є переживання «Я» і самоідентифікація особистості.

Як ми бачимо, поняття «психологічний простір» тісно пов'язане із поняттям «суверенність особистості». Психологічний простір в загальному можна охарактеризувати, як суб'єктивно значимий фрагмент буття, тобто існуючий і той, що визначає актуальну діяльність, а також стратегію життя людини. Психологічний простір включає комплекс фізичних, соціальних і суто психологічних явищ, з якими представляють людину (територія, предмети, установки). Він стає визначальним для суб'єкта, коли набуває особистісного сенсу, і тому межі психологічного простору представлені фізичними і психологічними характеристиками особистості.

Щодо формування самосвідомості в юнацькому віці, варто виокремити деструктивний вплив усвідомлення свого «Я» у розмежуванні з «не-Я». Він відслідковується у такому порівнянні себе з іншими, де виникає або усвідомлення своєї значущості та унікальності, або про неповноцінності. Особистості, досконалії на духовному рівні, властива внутрішня свобода та самоорганізація, яка разом з тим не зазіхає на обмеження свободи інших людей, з якими контактує. Для становлення самоцінності необхідна рефлексивна трансформація вимог «соціального Я» у надбання «морального Я», і в решті решт, «духовного Я». Саме так відбувається ускладнення смислового рівня самосвідомості особистості, при якому людина готова відстоювати і коригувати водночас свої життєві позиції, а також власну суверенність. (Білоножка, 2015) виокремлює самоставлення, самодовіру, психоенергетичний потенціал і почуття відповідальності як детермінанти стійкості особистості.

У іншому вимірі сучасних досліджень самоцінність розглядається у якості елемента довіри індивідуума до себе. Зокрема, (Скрипкіна, 2002) важливе значення в структурі довіри до себе надає двом структурам: когнітивній та афективній, взаємодія яких дозволяє адекватно оцінити ситуацію для вибору оптимального варіанту поведінки.

У своїй (Савчин, 1996) розглянув феномен «життєвий простір». Учений визначив його як психологічну реальність, сконструйовану з ряду ймовірних подій, що можуть вплинути на поведінку особистості в конкретний проміжок її життя. За його переконаннями, не лише зміни, які відбуваються у навколишньому світі, зумовлюють вплив на життєвий простір особистості загалом та її життєві плани зокрема. Але й зміни у цьому просторі особистості також можуть вплинути на навколишній світ. Тому важливою функцією життєвого простору як такого вчений вважав поведінку особистості та виведення її з тотальності згаданих вище подій.

Сформованість особистісної суверенності та самоцінності в юнацькому віці створює передумови для планування та самоорганізації, що є надзвичайно важливим (Москаленко, 2005).

На питанні про критерії сформованості життєвої перспективи особистості, важливими конструктами якої є життєві цілі та плани, зосередив свою наукову увагу (Варбан, 1999). За позицією вченого, такими критеріями є:

- тривалість життєвої перспективи стосується здатності особистості визначати свої життєві цілі та конструювати життєві плани у великих часових вимірах, що забезпечує її задоволення власним життям і психологічну стійкість;
- оптимістичність життєвої перспективи як співвідношення позитивних і негативних очікувань щодо досягнення особистістю власних життєвих цілей і реалізації життєвих планів;

- диференційованість життєвої перспективи, тобто спроможність особистості визначати свої життєві цілі та життєві плани в контексті близького, віддаленого чи далекого часового проміжку;

- реалістичність життєвої перспективи, тобто здатність особистості визначати для себе такі життєві цілі та конструювати такі життєві плани, які з великою ймовірністю реалізуються в майбутньому, адже для цього є надійні засади у теперішньому.

Життєвий стиль юнаків вирізняє такі особливості: їх прагнення до самоактуалізації та самореалізації, а саме до певної автономії, яке засвідчує усвідомлення і рефлексія; соціально-професійно спрямовані стратегії поведінки (адаптивні та дезадаптивні); бажання досягати успіхів самостійно, посилення внутрішнього локусу контролю. В роботі (Левенець, 2006) обґрунтовано, що показниками узгодженості життєвої перспективи в зв'язку з набуттям особистістю суверенності в людини юнацького віку є: оптимістичність, самовизначеність, диференційованість образу майбутнього, сформованість утворень ціннісно-сислової сфери, настановлення на самоактуалізацію.

Варто зазначити, що в юнацькому віці, окрім цілепокладання та бажання успішного працевлаштування постає важливе питання щодо побудови ефективних та гармонійних стосунків із протилежною статтю. А умовою для створення таких стосунків є набуття особистістю психологічної суверенності та самоцінності. (Просандеєва, 2007) виділяє три основні складові успішного шлюбу й адекватних особистісних меж партнерів у ньому: свобода, відповідальність і любов. Подружжя – це союз відносин, заснованих на любові, взаєморозумінні, водночас повага до особистісної суверенності один одного. Там, де є реальна або уявна влада одного над іншим, можна стверджувати про нрездорові, деструктивні та незрілі стосунки. Також відсутність відповідальності призводить до співзалежності в подружній парі. Вчена запропонувала рекомендації для подружжя щодо збереження особистісних кордонів:

- закон відповідальності (партнери відповідальні один перед одним, але не один за одного);
- закон влади (щось у владі людини, а щось ні (не у владі змінити інших));
- закон поваги (якщо людина хоче, щоб інші поважали її особистий простір, то теж має поважати простір інших);
- закон спонукальних причин (партнери повинні мати можливість сказати «ні», якщо не можуть щиро сказати «так»);
- закон об'єктивної оцінки (члени подружжя повинні дати оцінку того болю, яку завдають іншим, проводячи кордон особистої власності);
- закон реакції (слід вживати заходів для вирішення виниклих проблем відповідно до переконань, бажань і потреб);
- закон ініціативності (аби закінчити щось, слід виявляти ініціативу, а не бути пасивним);
- - закон відкритості (необхідно доводити до відома інших, де проходять межі особистого простору).

Висновки. Отже, провівши теоретичний аналіз матеріалу щодо зв'язку суверенності та самоцінності особистості можемо стверджувати, що дані психологічні феномени є надзвичайно важливими структурними компонентами психологічно зрілої людини та забезпечують її ефективний, гармонійний розвиток та становлення. Психологічна суверенність є основою для формування особистісної самоцінності юнаків через усвідомлення власних сильних сторін, а також можливості до самореалізації.

Перспективи подальших розвідок. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в більш детальному теоретичному розгляді понять «психологічна суверенність», «психологічний простір», «самоцінність» «особистісні межі» віднахоження спільного та відмінного в цих психологічних феноменах, також проведення емпіричних досліджень із залученням різних вікових категорій респондентів задля прослідковування динаміки розвитку особистісної суверенності а також самоцінності, співставлення рівня їх розвитку на

різних вікових етапах. Окрім цього, на нашу думку, варто звернути увагу на гендерний аспект, а саме особливості формування психологічної суверенності й самоцінності у чоловіків та жінок, визначальні фактори цих явищ, способи їх прояву, інтеріоризацію та екстеріоризацію. Доречно дослідити наявність зв'язку між самоцінністю та самооцінкою і розробити дієві практичні рекомендації, щодо підвищення самоцінності та нормалізації самооцінки у людей, які відчують певні складнощі пов'язані з цими сферами особистісного розвитку.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Білоножко, А. В. (2015). Дослідження структурних компонентів та особистісних детермінант психологічного здоров'я. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки*, 1(46), 23-30.
- Бондаренко, О. Ф. (1996). *Психологічна допомога особистості*. Харків: Фоліо.
- Варбан, М. Ю. (1999). *Рефлексія професійного становлення у студентські роки*. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Київ.
- Коширець, В. В. (2016). Суверенність психологічного простору молодшої людини в контексті становлення її особистісної зрілості. *Психологічні перспективи*, 28, 151-163. Взято з <http://psychopropects.eenu.edu.ua/index.php>.
- Левенець, А. Є. (2006). *Психологічні особливості становлення життєвої перспективи в юнацькому віці*. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ.
- Максименко, С. Д. (2006). *Генезис існування особистості*. Київ: Видавництво ООО «КММ».
- Москаленко, В. В. (2005). *Соціальна психологія*. Київ: Центр навчальної літератури.
- Савчин, М. В. (1996). *Психологія відповідальної поведінки*. Київ: Україна-Віта.
- Просандєєва, Л. Є. (2007). Концептуальні засади теорії самоцінності. *Актуальні проблеми психології*, 7, 13, 282-288.
- Скрипкіна, Т. П. (2002). Довіра до себе як умова розвитку особистості. *Питання психології*, 1, 95-103.
- Таций, М. (2011). Розвиток психологічної захищеності як базової потреби особистості. *Наука і освіта*, 11. Взято з https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/11_2011/44.pdf.
- Титаренко, Т. М. (2008). Життєві завдання як практики самоконституювання особистості. *Соціальна психологія*, 6, 3-11.

REFERENCES

- Bilonozhko, A. V. (2015). Doslidzhennia strukturykh komponentiv ta osobystisnykh determinant psykholohichnoho zdorovia [Research of structural components and personal determinants of mental health]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 12: Psykholohichni nauky*. 1(46). 23-30 [in Ukrainian].
- Bondarenko, O. F. (1996). *Psykhologichna dopomoha osobystosti* [Psychological assistance of the individual]. Kharkiv: Folio. [in Ukrainian].
- Varban, M. Yu. (1999). *Refleksiiia profesiinoho stanovlennia u studentski roky* [Reflection on professional development during student years]. (Avtoref. dys. kand. psykhol. nauk). Kyiv. [in Ukrainian].
- Koshyrets, V. V. (2016). Suverennist psykholohichnoho prostoru molodoi liudyny v konteksti stanovlennia yii osobystisnoi zrilosti [Sovereignty of the psychological space of a young person in the context of the formation of his personal maturity]. *Psykhologichni perpektyvy*, 28, 151-163. Vziato z <http://psychopropects.eenu.edu.ua/index.php>. [in Ukrainian].
- Levenets, A. Ye. (2006). *Psykhologichni osoblyvosti stanovlennia zhyttievoi perspektyvy v yunatskomu vitsi* [Psychological features of the formation of life prospects in adolescence]. (Avtoref. dys. kand. psykhol. nauk). Natsionalnyi pedahohichniyi universytet imeni M. P. Drahomanova. Kyiv. [in Ukrainian].

- Maksymenko, S. D. (2006). *Henezys isnuvannia osobystosti [The genesis of the existence of personality]*. Kyiv: Vydavnytstvo OOO «KMM». [in Ukrainian].
- Moskalenko, V. V. (2005). *Sotsialna psykholohiia [Social Psychology]*. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. [in Ukrainian].
- Savchyn, M. V. (1996). *Psykhologhiia vidpovidalnoi povedinky [Psychology of responsible behavior]*. Kyiv: Ukraina-Vita. [in Ukrainian].
- Prosandieieva, L. Ye. (2007). Kontseptualni zasady teorii samotsinnosti [Conceptual principles of the theory of self-worth]. *Aktualni problemy psykholohii*, 7, 13, 282-288. [in Ukrainian].
- Skrypkina, T. P. (2002). Dovira do sebe yak umova rozvytku osobystosti [Self-confidence as a condition for personal development]. *Pytannia psykholohii*, 1, 95-103. [in Russian].
- Tatsyi, M. (2011). Rozvytok psykholohichnoi zakhyschenosti yak bazovoi potreby osobystosti [Development of psychological security as a basic need of the individual]. *Nauka i osvita*, 11. Vziato z https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/11_2011/44.pdf. [in Ukrainian].
- Tytarenko, T. M. (2008). Zhyttievi zavdannia yak praktyky samokonstyuiuvannia osobystosti [Life tasks as practices of self-constitution of personality]. *Sotsialna psykholohiia*, 6, 3-11. [in Ukrainian].

PERSONAL SOVEREIGNTY AS A PREREQUISITE FOR INTRINSIC VALUE FORMATION IN ADOLESCENCE

Olena Hlavinska

Candidate of Psychological Sciences;
Associate Professor at the Department of General Psychology and
Psychological Diagnostics
Rivne State University of Humanities.
<https://orcid.org/0000-0003-3967-2595>

DOI <https://doi.org/10.35619/prapr.v1i18.289>

Abstract. *The article is devoted to the study of the formation of intrinsic value and psychological sovereignty of the individual in adolescence, as an independent psychological and physiological entity, although formed under the influence of many factors, but, in a sense, is an independent unit, namely in adolescence. human and then personal sovereignty becomes extremely important. Accordingly, a person on the basis of the acquisition of personal sovereignty is formed and intrinsic value, which is a psychosocial spiritual and moral phenomenon. Sovereignty develops in ontogenesis through qualitative changes in personal boundaries connected with aspects of physical, social and psychological well-being. Personal psychological sovereignty is closely linked to the psychological space. Psychological space includes a set of physical, social and specific psychological phenomena that represent a person, such as: territory, objects, attitudes. It becomes the determining factor for the human when it makes personal meaning, and therefore the boundaries of psychological space are represented by personal physical and psychological characteristics. The intrinsic value of the individual is manifested in the totality of sensory-mental resourcefulness of the individual and determines his psychological ability to withstand external negative influences. The concept of personal "psychological space" characterizes his social and inner world, achievements, goals, principles and life strategy. Sovereignty of personal psychological space contributes to separation from other people, and is also a condition for the formation of individual style. The formation of personal sovereignty and intrinsic value in adolescence creates the background for planning and self-organization. If the identity in adolescence does not achieve psychological sovereignty and, consequently, intrinsic value, he becomes prone to addiction, in particular, psychological addiction. An author's questionnaire was developed and a survey among for-year students was conducted. This survey directed on*

identification the connection between the concepts of psychological sovereignty and intrinsic value. It was found that the sensitive period for the development of intrinsic value, as well as the sovereignty of the individual is adolescence and early adulthood based on current tasks of life development, mental neoplasms and identity formation

Key words: *personality sovereignty, intrinsic value, self-image, self-esteem, self-consciousness, value-semantic determinants, self-development, neoplasm.*

Стаття надійшла до редакції 25.04.2022

З М І С Т

Korchakova Nataliia, Bezliudna Valentyna Forgiveness as a prosocial phenomenon	5
Блинова Олена, Каленчук Валентина Вплив організаційної ідентичності на оцінювання викладачами корпоративної культури університету	18
Безлюдна Валентина, Павелків Роман, Корчакова Наталія Психологічний аналіз уявлень молодих дівчат про вплив непланованої вагітності на розвиток стосунків з партнером	27
Березюк Тетяна Динаміка змістовно-структурних компонентів професійної компетентності майбутніх менеджерів невиробничої сфери в ЗВО України	33
Білецька Олена Теоретичні аспекти вивчення міжособистісних стосунків у юнацькому віці	41
Вітнюк Надія Фабінг в міжособистісній взаємодії молоді: нова соціальна норма чи загроза стосункам?	48
Гуляєва Олена, Милославська Олена Соціальна сміливість як чинник психологічної готовності студентства до тьюторства щодо студентів з інвалідністю	58
Главінська Олена Особистісна суверенність як передумова формування самоцінності в юнацькому віці	65
Джеджеря Ольга Емоційна стійкість здобувачів освіти в умовах війни як проблема вищої школи	73
Ivashkevych Ernest Psychological factors of the discourse's actualization	81
Кошелева Наталя Емпіричне дослідження рівня сформованості інтернет-залежності у підлітків	93
Литвиненко Світлана, Ямницький Вадим Метод кататимно-імагінативної психотерапії (кіп) як засіб психологічної реабілітації особистості	101
Mukhalchuk Nataliia, Khupavtseva Nataliia Psychological approaches to the organization of facilitative interaction at the lessons of English	108
Набочук Олександр Зміст домінуючих теорій творчості: до проблеми розвитку психології творчості в раціогуманістичній парадигмі	119
Османова Аліме, Співак Любов Національна ідентичність української студентської молоді в воєнний час	132
Савелюк Наталія Переживання стресу в умовах війни: досвід українського студентства	141
Яницька Олена, Іванюта Ольга Психолого-педагогічні аспекти прояву гемблінгу у підлітків	153
Відомості про авторів	162